

М. О. Гофман,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

УДК 338.439.62:631.11

СТАН ПОПИТУ НА МОЛОКОПРОДУКТИ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Розглядається сучасний стан обсягів попиту на молокопродукти.
Визначено потенціальні показники споживчого попиту на основі
фактичного споживання та науково обґрунтованих норм
споживання молока.*

Ключові слова: обсяг попиту, потенціал, норми споживання.

При функціонуванні підприємств АПК вивчення попиту на ринку стає першочерговими завданнями. Постійне відстеження попиту і вміння реагувати на найменші його зміни зумовлює виживання й успішну роботу підприємства.

Свою увагу ми хотіли б зосередити на проблемі вивчення попиту. Це зумовлено тим, що функціонування підприємств АПК у сучасних умовах виробництва визначає споживач, саме він показує виробнику, що потрібно виробляти та продавати.

Проблемам аналізу попиту багато уваги приділяється зарубіжними та вітчизняними економістами, що знайшло своє відображення у працях С. Васильчика, О. Грищенко, О. Ястремського, О. Лещинського, О. Юнькова, К. Беляєвського, А. Войчака, В. Андрійчука, О. Кучера, В. Гончарова, Э. Долана, Д. Хаймана, К. Р. Макконелла, С. Л. Брю.

Метою дослідження є аналіз показників обсягу та потенціалу попиту на молокопродукти в Хмельницькій області.

Найважливіше завдання аграрного ринку — забезпечення населення продуктами харчування, зокрема молочними продуктами. Одним із суттєвих показників, що впливає на виробництво молока, є попит.

Попит у чистому вигляді визначити дуже складно. У зв'язку з цим ми пропонуємо розглядати попит на молоко у Хмельницькій області за допомогою показника споживання молока. На наш погляд, цей показник найбільш точно кількісно характеризує попит. Динаміку індивідуального попиту в Хмельницькій області подано на рис. 1. На нього впливає багато факторів, і тому він постійно змінюється в часі, тобто попит — явище динамічне. Тенденції розвитку попиту розраховують за допомогою темпу зростання. Якщо темп зростання попиту більший одиниці, то його називають інтенсивним або зростаючим. Якщо цей показник рівний одиниці — це попит, що стабілізувався. Якщо ж цей показник менший одиниці, то — попит згасаючий.

Аналіз цифрового матеріалу даних Головного управління статистики у Хмельницькій області дозволяє зробити висновок, що до 2006 року існувала тенденція збільшення споживання молока. Так, у 2006 році зафіксовано найвищий показник споживання, що на 9 % більший, ніж у 2004 році. Проте в 2007 році ця тенденція змінилася, споживання молокопродуктів зменшилося до рівня цього показника у 2004 році. Статистичні дані свідчать про збільшення споживання молока з 2008 року (рис. 1). Це можна пояснити парадоксом Гіффена: під час кризи людина знову повертається до купівлі дешевших товарів, оскільки структура

споживання населення змінюється внаслідок зміни доходів. Так, наприклад, якщо доходи збільшуються, то споживач купує більше сиру, а не молока, відтак в умовах кризи він надає перевагу купівлі молока над сиром і виготовляє сир у домашніх умовах.

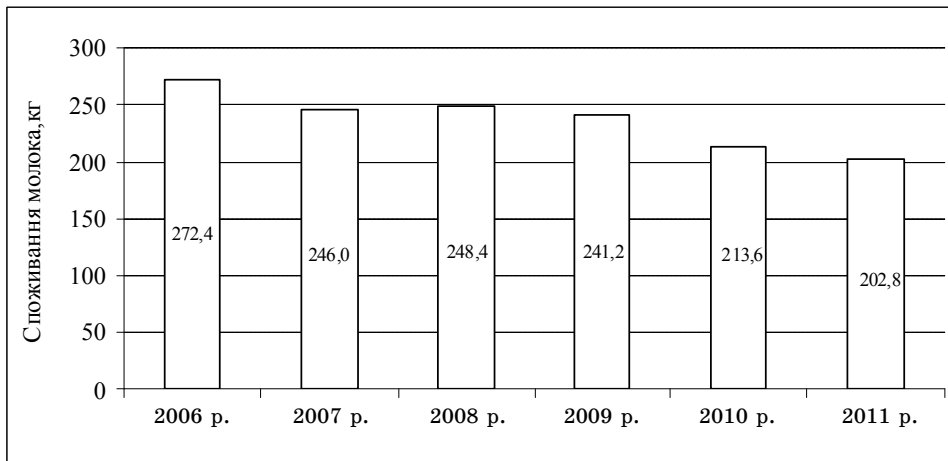

Рис. 1. Споживання молока у розрахунку на одну особу

Примітка: Розроблено за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області [3].

Для визначення темпу зростання споживання молока скористаємося формулою:

$$T_{\text{зростання}} = \frac{y_n}{y_0},$$

де $T_{\text{зростання}}$ — темп зростання;

y_n — звітний рівень ряду динаміки;

y_0 — базисний рівень ряду динаміки.

Розрахувавши темп зростання, бачимо, що обсяг споживання молока в Хмельницькій області згасаючий ($T_{\text{зростання}} = 0,74$). Хоча можна сказати, що він наближається до показника попиту, що стабілізувався. Проте загальний потенціал споживчого попиту значно більший (табл. 1).

Потенціал попиту — це різниця між науково обґрунтованими нормами споживання та фактичним споживанням. Потенціал попиту — це важливий показник для менеджменту, він є індикатором розвитку підприємств. Така статистика свідчить про те, що потенціал споживчого попиту на молоко в Хмельницькій області значно перевищує існуючий рівень споживання. Цей показник піддавався незначним коливанням протягом останніх шести років. Таким чином, аграрний сектор має можливість для зростання і більш повного забезпечення споживчого попиту.

Методи вивчення попиту на молоко у Хмельницькій області потребують аналізу закономірностей розвитку попиту на нього з урахуванням факторів, що впливають на його формування.

Таблиця 1

Потенціал споживчого попиту на молоко

Роки	Наукові норми споживання на рік у розрахунку на одну особу, кг	Фактично спожито за рік у розрахунку на одну особу, кг	Потенціал попиту, +,-
2004 р.	395	249,6	145,4
2005 р.	395	258,0	137,0
2006 р.	395	272,4	122,6
2007 р.	395	246,0	149,0
2008 р.	395	248,4	146,6
2009 р.	395	241,0	154,0
2010 р.	395	213,6	181,4
2011 р.	395	202,8	192,2

Примітка: Розраховано автором.

Попит на споживчому ринку залежить від багатьох факторів; ми зупинимось на ціні. Оскільки закон попиту, який описує залежність попиту від ціни (за інших однакових умов), тобто, чим вища ціна, тим нижчий попит, то ми можемо зробити висновок, що одними із найсуттєвіших чинників впливу на попит є цінові фактори, що виражаються ціною певного товару. У нашому дослідженні — це ціна на молоко. Ціна — це кількісний вимір у грошових одиницях, що витрачається при купівлі одиниці товару. Економічна природа ціни виконує дві ролі: поведінка ціни на ринку та її рівень не тільки знаходяться під впливом різних факторів, але, як ми вже зазначали, і самі впливають на них. Роль показника стану ринку доповнюється регулюючою функцією ринку. Ціна — це один із факторів рівня життя населення. Саме ціна впливає перш за все на обсяг та структуру споживання, рівень реальних доходів населення [2, с. 276].

Аналіз даних рис. 2 свідчать про залежність попиту від ціни. Як бачимо збільшення ціни в 2010 році на 37 коп. (що майже дорівнює середньому абсолютному приросту ціни за весь період) призвело до незначного зниження обсягу попиту на молоко у Хмельницькій області.

Бачимо, що реакція обсягу попиту на зміну ціни слабка, це пояснюється дією інших факторів, зокрема кризи.

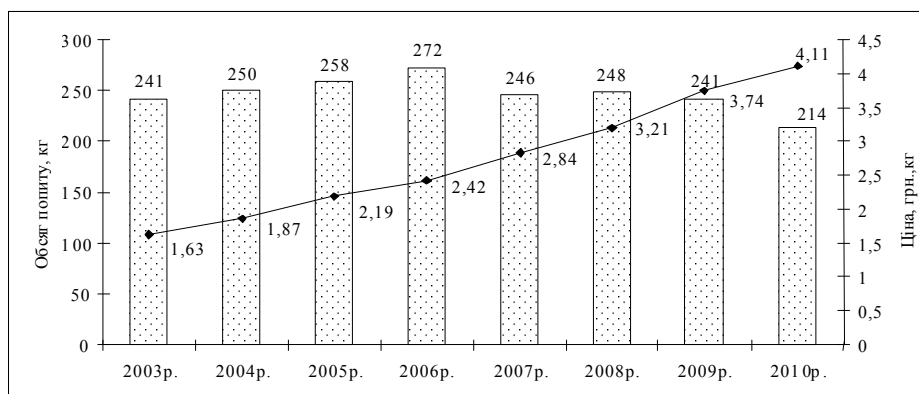

Рис. 2. Обсяг попиту та ціна молока

Примітка: Розроблено за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Дія випадкових, непередбачуваних факторів, стихійність ринку — все це проявляється в коливаннях параметрів ринку, відхиленні їх від лінії нормального розвитку, зокрема це стосується обсягу попиту. З рис. 2 видно, що ми маємо справу з динамічним (коливання в часі) коливанням попиту. Звичайно, чим менший розмах коливань, тим стабільніший ринок та його розвиток. Графічна характеристика візуально звернула нашу увагу на нерівномірний розвиток попиту і відобразила розмах коливання. Проте це неформальна оцінка, вона не дозволяє нам змодельовати процес попиту та відобразити його в кількісному вимірі.

Одним із способів виявлення тенденції розвитку попиту є лінія тренду. Вона є лінією, побудованою на точках, які рівновіддалені від емпіричних рівнів динамічного ряду. З метою виміру стабільності розвитку попиту на молоко в часі це дає нам можливість використовувати трендову модель.

Стабільність показника попиту на молоко в часі проявляється в характері фактичних рівнів від основної тенденції. Таким чином, ми виміряємо стабільність попиту на молоко показником аналізу динаміки — коефіцієнтом апроксимації:

$$K_a = \frac{\sigma}{\bar{y}} \times 100,$$

де \bar{y} — середній рівень динамічного ряду;

σ — середньоквадратичне відхилення емпіричних рівнів динамічного ряду від тренду, що розраховується за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y}_i)^2}{n}},$$

де y_i — i -й рівень динамічного ряду;

\bar{y}_i — вирівняний i -й рівень динамічного ряду;

n — кількість i -х рівнів динамічного ряду.

Для виявлення лінійної часової моделі попиту на молоко скористаємося відомою методикою. Отже, обсяг попиту на молоко в Хмельницькій області за досліджуваній період може бути описаним такою математичною моделлю

$$y_t = 226,03 + 5,27t.$$

За відхиленнями від тренду було розраховано середньоквадратичне відхилення емпіричних рівнів динамічного ряду від тренду:

$$\sigma = \sqrt{\frac{5510,8}{9}} = 24,87.$$

Таблиця 2

Розрахунок стабільності зростання попиту на молоко

Роки	Попит за рік у розрахунку на одну особу, кг y_i	Вирівняне значення попиту y_t	Квадрат відхилення $(y_i - y_t)^2$
2003	241,2	231,3	98,01
2004	249,6	236,6	169,00
2005	258,0	241,8	262,44
2006	272,4	247,1	640,09
2007	246,0	252,4	40,96
2008	248,4	257,7	86,49
2009	241,2	262,9	470,89
2010	213,6	268,2	2981,16
2011	202,8	175,2	761,76
Сума	2173,2	2173,2	5510,8

Примітка: Розраховано за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Середній рівень динамічного ряду, кг.:

$$\bar{y} = \frac{2173,2}{9} = 241,47,$$

$$K_a = \frac{24,87}{241,47} \times 100 = 10,29 \%$$

Отже, коефіцієнт апроксимації становить 10,29 %. Це означає, що попит на молоко в Хмельницькій області коливався в незначній мірі.

Аналіз попиту на молокопродукти показав, що за досліджуваний період існувала тенденція як до збільшення, так і до зменшення споживання цих видів продукції. Це пов'язано з кризовими ситуаціями протягом останніх років, які суттєво впливали на структуру споживання населення залежно від зміни їх доходів. Поряд з цим аналіз обсягів продажу продукції виявив, що потенціал споживчого попиту, як різниця між науково обґрунтованими нормами споживання та фактичним споживанням в умовах невідповідності пропозиції запитам споживачів, значно перевищує існуючий рівень, і аграрний сектор має можливості для зростання і більш повного його насичення.

Список використаних джерел

1. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств [Текст] : [підручн.] / В. Г. Андрійчук. — [2-ге вид., доп. і перероб.]. — К. : КНЕУ, 2002. — 624 с.
2. Статистика рынков товаров и услуг [Текст] : [учебн.]. — [2-е изд. перераб. и доп.] / И. К. Беляевский, Г. Д. Кулагина, Л. А. Данченко и др. ; под ред. И. К. Беляевского. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 656 с.
3. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2010 рік [Текст] / за ред. В. В. Скальського. — Хмельницький : Хмельн. обл. управління статистики, 2011. — 434 с.

Рекомендовано до друку кафедрою економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 7 від 13 лютого 2013 року)

Надійшла до редакції 12.03.2013

Гофман М. А. Состояние спроса на молокопродукты в Хмельницкой области

Рассматривается современное состояние объемов спроса на молокопродукты. Определены потенциальные показатели потребительского спроса на основе фактического потребления и научно обоснованных норм потребления молока.

Ключевые слова: объем спроса, потенциал, нормы потребления.

Hofmann, M. O. State of Dairy Demand in Khmelnytsky Region

The article deals with the current state of demand for dairy products. Potential indicators of consumer demand based on actual consumption, evidence-based standards of consumption of milk have been identified.

Keywords: the volume of demand, capacity, consumption rates.

